

*Петришин Л.П.,**к.е.н., доцент,**завідувач кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний аграрний університет*

ЗМІНИ В СЕРЕДОВИЩІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті проведено аналіз змін у зовнішньоекономічній діяльності вітчизняного АПК та проведено оцінку їх впливу на економічну поведінку сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що квоти на експорт продукції у країни-члени ЄС, а також торгові санкції щодо РФ та з боку РФ погіршують економічні умови розвитку аграрного бізнесу.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, зовнішньоекономічна діяльність, економічна поведінка, квоти, санкції.

Постановка проблеми. Каналами міждержавної торгівлі загалом у світі перерозподіляється приблизно 25 відсотків виробленої продукції АПК. Лівову частку в цій торгівлі займають розвинуті країни як основні імпортери та експортери продовольства. Саме ці країни й виступають своєрідними диригентами світового продовольчого ринку, реалізуючи через нього свої власні економічні інтереси. Доля країн, що розвиваються, до яких належить і Україна, полягає в адаптації до правил торгівлі, вироблених розвинутими країнами. Одним з інструментів їх реалізації є Світова організація торгівлі.

За останні чотири десятиліття питома вага продукції сільськогосподарства у структурі обсягу міжнародної торгівлі знизилася з 16,6 до 7,5 відсотків, а продовольчих товарів – з 13,1 до 5,1 відсотків. Але цей світовий ринок характеризується величезним обсягом. Якщо зважити на те, що наша країна у 2015 р. на ньому продала в 4,2 разів більше агропродовольчих товарів, ніж купила, то для вітчизняних підприємств цей ринок є насамперед місцем зосередження величезного за обсягом попиту на продовольство. Тенденції, які спостерігаються на ньому мають величезний вплив на економічну поведінку сільськогосподарських підприємств та результати їх фінансово-господарської діяльності. Виявлення цих тенденцій є одним із завдань вітчизняної економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість вітчизняних та зарубіжних економістів вважають, що основною сферою національної економіки, яка потенційно може забезпечити прорив нашої країни до числа розвинуті країн світу, є АПК, який повинен нарощувати свої експортні можливості. Серед них слід відзначити праці Головачової О.С. [1], Зінчук Т.О. [2; 3], Мельник Т.М. [5], Осташко Т.О. [7] та ін. Основними порівняльними перевагами національного АПК перед іншими країнами, на їхню думку, є сприятливі для розвитку сільського господарства природно-кліматичні умови, насамперед ґрунти високої родючості, а також дешева робоча сила. Загалом у вітчизняній науковій літературі знайшли відображення різноманітні аспекти умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами агропродовольчого ринку.

Однак поза їхню увагу залишилися питання впливу тенденцій на світовому агропродовольчому ринку на економічну поведінку вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Мета статті. Головною метою статті є виявлення змін в середовищі зовнішньоекономічної діяльності та визначення їх впливу на економічну поведінку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу. Важливість експортного напрямку діяльності сільськогосподарських підприємств підтверджується даними статистики. Так, у 2015 р. продукції АПК було експортовано на суму в 14563 млн. доларів США, що складало 38,2 відсотків від загального експорту товарів і послуг з країни (38,1 млрд. доларів). Натомість вартість імпортованої продукції АПК складала 3484 млрд. доларів, тобто 9,3 відсотків від загального обсягу імпорту (37,5 млрд. доларів).

У тому ж 2015 р. обсяг внутрішнього роздрібного товарообороту продовольчих товарів у торговій мережі складав 200,2 млрд. грн, що за середньорічним курсом гривні складало 9,2 млрд. доларів США. Отже, можна відзначити як факт те, що вітчизняний АПК у 2015 р. на зовнішніх ринках реалізував продукції в 1,6 разів більше, ніж на внутрішньому ринку. У зв'язку з цим логічним є висновок, що для вітчизняного АПК, зокрема сільськогосподарських підприємств, тенденції на світовому ринку важливіші від тенденцій на внутрішньому ринку, хоча вони тісно між собою переплетені.

Як відомо, значна частина сільськогосподарської продукції (а по деяких позиціях й основна) споживається, оминаючи ринок. Це більша частина продукції господарств населення, яка в них і виробляється, і споживається. Визначити вартість всієї виробленої продукції сільського господарства у господарствах населення і сільськогосподарських підприємствах загалом можна на основі статистики домогосподарств, яких у країні у 2014 р. налічувалося 16,6 млн. Сукупні витрати одного домогосподарства на той час склали 4048,9 грн у місяць, з них на продукти харчування 51,9 відсотків, тобто 2101 грн. Зазначимо, що сукупні витрати домогосподарства на продукти харчування включають в себе грошові витрати на їх придбання на ринку та вартість вироблених і спожитих всередині господарств продуктів за поточними ринковими цінами.

Розрахунки показали, що сукупна вартість куплених і вироблених всередині домогосподарств продуктів харчування в 2014 р. складала 418 млрд. грн. За тодішнім середньорічним курсом це складало 418:21,84=19,1 млрд. доларів США. Підсумовування вартості спожитої всередині країни продукції АПК та реалізованої за її межі показує, що сукупна вартість складає приблизно 33,7 млрд. доларів США, з яких приблизно 43 відсотки експортується. Країн з таким високим рівнем експортоорієнтованості АПК, крім України, у світі практично немає. Тому,

якщо пов'язувати перспективи розвитку країни з перспективами розвитку АПК, це означає перспективу зростання рівня її експортоорієнтованості та нарощування рівня залежності від тенденцій на світовому агропродовольчому ринку.

Протягом попереднього десятиліття в середовищі здійснення сільськогосподарськими підприємствами зовнішньоекономічної діяльності (прямо чи опосередковано) відбулися значні зміни. Знаковою подією став вступ країни до Світової організації торгівлі в 2008 р. Кілька років перед тим в політичних та наукових колах країни точилися дискусії щодо потенційних вигод і втрат країни після її вступу до цієї організації. Прихильники вступу до неї наводили масу аргументів, які свідчили про великі вигоди, які виникнуть в результаті реалізації такого кроку. Їхні опоненти залякували суспільство банкрутством цілих секторів національної економіки, зокрема у сфері АПК й у сільському господарстві.

Реалії ж виявилися такими, що після вступу України до СОТ у кінці 2008р. у світі сталася важка фінансова криза, яка завдала значної шкоди зовнішньоекономічним відносинам, зокрема в нашій країні. Скоротилися за обсягами й вартістю як експорт, так і імпорт товарів у країну. Сільськогосподарським підприємствам довелося змінювати свою економічну поведінку з тим, щоб адаптуватися до нових економічних реалій. Однією з реакцій вітчизняного аграрного бізнесу на нові виклики стало формування крупних агрохолдингів, які почали демонструвати кращі можливості адаптації до складного економічного середовища порівняно з невеликими за розмірами сільськогосподарськими підприємствами.

Однак загалом наслідки вступу країни до СОТ виявилися позитивними. Як зазначила Головачова О.С., уже протягом першого року перебування в СОТ Україна майже вдвічі збільшила експорт сільськогосподарської продукції. Фінансово-економічна криза продемонструвала, що в період стрімкого зниження активності майже на всіх ринках, а отже відсутності попиту на продукцію, зменшення обсягів експорту сільського господарства порівняно зі зменшенням в інших галузях було незначним. Саме протягом 2009 р. частка сільськогосподарських товарів у загальному експорті країни зросла на 6,2 в.п. порівняно з попереднім роком. Відбулось зростання частки сільськогосподарської продукції в загальному експорті країни [1, с. 66].

Другою знаковою подією, яка мала значний вплив на формування середовища здійснення зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарськими підприємствами країни, стало підписання Угоди про Асоціацію з ЄС. Відповідно до цієї угоди, Україна отримала значні преференції в торгівлі з країнами-членами ЄС, зокрема у сфері торгівлі продовольчими товарами та сільськогосподарською продукцією. Угодою були встановлені квоти на безмитну торгівлю України з ЄС двох типів. Першим типом є квоти за принципом «перший прийшов-першим обслуговується», за яким передбачена безмитна торгівля на 27 груп агропродовольчих товарів.

Другим принципом здійснення безмитної торгівлі з ЄС є принцип ліцензування. Цей принцип вибраний для тих 11 груп агропродовольчих товарів (яловичини, свинини, курчатини, яєць, пшениці, ячменю, кукурудзи, молока, вершків, згущеного молока, йогуртів, сухого молока, вершкового масла і молочних паст), імпорт яких в Європейський Союз регламентується дуже жорстко. Згідно з цим принципом, українські підприємства для того, щоб отримати дозвіл на експорт своєї продукції в ЄС повинні пройти тривалу процедуру сертифікації і отримати «сврономер». До середини 2016 р. цю процедуру зуміли

пройти лише окремі підприємства, які виробляють курятину. Таким чином, ЄС виділив нашій країні фактично лише полегшені квоти на експорт окремих видів продукції рослинництва.

Після підписання Угоди вітчизняні сільськогосподарські підприємства активно включилися в процес використання виділених квот. Зокрема, наша країна повністю вичерпала виділені квоти як у 2014 р., так і в 2015 р. по таких позиціях, як поставки зерна кукурудзи (400 тис. т), оброблених томатів (10 тис. т), виноградного та яблучного соків (10 тис. т), меду (5 тис. т), пшениці (950 тис. т). Зазначимо, що більшість із цих квот були освоєні задовго до закінчення календарного року.

Квоти на поставку вівса (4 тис. т) у 2014 р. були освоєні лише на 1,6 відсотків, а у 2015 р. – на 100 відсотків. Такий самий показник по курятині був освоєний відповідно на 47,5 і 70,0 відсотків, на солод – на 28,5 і 73,0 відсотки. У той же час експорт крохмалю у 2015 р. склав 9,6 відсотків від квоти, цукрової кукурудзи – 0,4 відсотків, етанолу – 4,5 відсотків, чашнику – 8,8 відсотків. Очевидно, що на названі види продукції АПК квоти були настільки незначними, що вони не викликали інтересу у вітчизняних підприємницьких структур.

Підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, безперечно, є важливою віхою у процесі поглиблення економічних відносин вітчизняних виробників агропродовольчої продукції. Однак, на нашу думку, вони далеко не повністю реалізують можливості продажу продукції поза умовами Угоди. Як справедливо зазначили експерти в цій сфері, можливості українського експорту до Євросоюзу не обмежуються обсягом квот на безмитне ввезення. За більшістю товарних груп чинні митні ставки ЄС не є серйозною перешкодою для експорту з України. Саме тому в Україні потрібні нові інструменти сприяння і захисту експорту, ніж захист квот. Поки що ці інструменти існують лише на папері, проте вже цього року вони мають працювати на практиці. Від реалізації цих планів і залежить динаміка українського експорту, в тому числі й до ЄС [6].

Третьою за важливістю впливу на тенденції в зовнішньоекономічній діяльності подією стала агресія з боку Росії, анексія Криму і пряме військове втручання у конфлікт на Донбасі. США, країни ЄС для стримування агресора запровадили ембарго на поставки багатьох видів товарів у Росію, зокрема продовольчих товарів. Україна підтримала рішення США і ЄС і також ввела санкції, період дії яких спершу передбачався до II півріччя 2016 р. У зв'язку з тим, що ситуація на Сході України залишалася неврегульованою, ЄС прийняв рішення про продовження до 23 червня 2017 р. обмежувальних заходів, накладених у зв'язку з окупацією Криму Росією. Кабінет Міністрів України постановою №1147 заборонив ввезення у країну російських товарів. Постановою уряду Російської Федерації з 1 січня 2016 р. Україна була включена до переліку країн, з яких заборонено ввезення до Росії сільськогосподарської продукції, сировини та продовольства. Згодом ця заборона була продовжена до 31 грудня 2017 р.

Війна реальна та війна торгова, яким не видно кінця, докорінно змінили середовище здійснення вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами зовнішньоекономічної діяльності, адже Росія була основним покупцем українського продовольства. Якщо попередні дві названі важливі події мали, в основному, позитивний характер, то остання – дуже негативний для розвитку зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Протягом 2001-2015 рр. загальний обсяг експорту продукції сільського господарства та продовольчих товарів з України

зріс з 1823,9 до 14563,1 млн. доларів США, або ж у 8,0 разів. Якщо ще півтора десятиліття тому українська продовольча продукція була малопомітною на світовому ринку, то на сьогоднішній день наша країна відноситься до числа найкрупніших світових експортерів продовольства.

Такі успіхи стали результатом проведеної в кінці минулого століття аграрної реформи, якою були приведені у відповідність до європейських норм форми господарювання в сільському господарстві та врегульовані відносини власності. Власники та керівники сільськогосподарських підприємств зуміли значно розширити масштаби бізнесу завдяки освоєнню сучасних технологій виробництва продукції рослинництва та тваринництва, а також завдяки значному покращенню системи управління підприємствами. Вітчизняний АПК перетворився в сектор національної економіки, який найдинамічніше розвивається.

Відбулися значні зміни у структурі експорту продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції. Оскільки найвищими темпами зростає експорт жирів та олій тваринного або рослинного походження (насамперед соняшникової олії) – з 225,5 до 3299,8 млн. доларів США (у 14,6 разів), то їх питома вага у структурі аграрного експорту також зросла з 26,5 до 41,6 відсотків.

Загальна питома вага зернових та олійних культур і рослинних олій у структурі експорту в 2015 р. склала 74,4 відсотки – тобто 10832,8 млн. доларів в абсолютному вимірі. На даний час можна вважати нашу країну глибоко спеціалізованою саме на експорті цих видів продукції рослинництва та продуктів її переробки.

У кінці минулого століття наша країна була крупним експортером живих тварин. Згодом обсяги поставок скоротилися, а протягом 2001-2015 рр. вони зросли з 454,5 до 823,4 млн. доларів (у 1,8 разів).

До негативних сторін вітчизняного аграрного експорту слід віднести низьку питому вагу готових харчових продуктів у його структурі. Хоча в абсолютному вимірі протягом 2001-2015 рр. він зріс з 450,6 до 2468,4 млн. доларів (у 5,5 разів), питома вага харчових продуктів у загальному обсязі експорту знизилася з 24,7 до 16,9 відсотків. Орієнтація на експорт продукції сільського господарства сировинного характеру з низькою доданою вартістю призводить до значних фінансових втрат вітчизняного АПК.

За наявності значних позитивних тенденцій в експорті продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції в довгостроковій ретроспективі слід відмітити наявність негативних тенденцій у короткостроковій перспективі. У 2015 р. загальний обсяг експорту скоротився майже на 2,2 млрд. доларів порівняно з 2014 р. (на 14,5 відсотків). За теперішнім курсом гривні це майже 60 млрд. грн.

Лева частка скорочення обсягу експорту продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції склалася за рахунок згорання торгівлі з Російською Федерацією. Протягом 2011-2015 рр. загальний обсяг аграрного експорту з України в РФ скоротився з 2024,7 до 276,3 млн. доларів, тобто в 7,3 разів.

Характерною особливістю аграрного експорту в Росію була висока питома вага готових харчових продуктів. У 2011 р. їх питома вага перевищувала 50 відсотків. Основними статтями експорту були молоко та молочні продукти і какао та продукти з нього (насамперед шоколад). Саме по цих статтях до 2015 р. нанесено найважчий удар в результаті ембарго – обсяг реалізації молочних продуктів скоротився в 45,2 разів, а какао та продуктів з нього – в 15,1 разів. Загалом протягом 2011-2015 рр.

питома вага Росії у структурі українського експорту продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції знизилася з 15,8 до 1,9 відсотків. Росія перестала належати до важливих покупців вітчизняної аграрної продукції. Загальні втрати українських підприємств можна оцінити приблизно в 3 млрд. доларів (1 млрд. в 2014 р. і 2 млрд. – у 2015 р.).

Слід зазначити, що негативні тенденції в експорті спостерігалися і в 2016р. За перше півріччя 2016 р. він скоротився на 10 відсотків порівняно з аналогічним періодом минулого року. Експорт країни у країни ЄС у I півріччі зріс на 7,5 відсотків, але, на жаль, знизився на 22,0 відсотків порівняно з аналогічним періодом 2013 р. Може це виглядає курйозом, але це факт. Експорт України в ЄС був більшим до підписання Угоди про асоціацію з ЄС і створення зони вільної торгівлі, ніж зараз [8].

Основними покупцями українських продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції серед країн ЄС є Польща та Італія. Остання протягом 2011-2015 рр. збільшила імпорт з 418,0 до 559,8 млн. доларів, а Польща, навпаки, знизилася з 445,6 до 367,3 млн. доларів. Основними статтями експорту в Італію в 2015 р. були зернові культури та жири і олії тваринного або рослинного походження. У Польщу експортувалися найбільше продукти переробки овочів і відходи харчової промисловості.

Загалом, втрати від скорочення експорту в РФ не були компенсовані його нарощуванням у країни ЄС. У зв'язку з цим не можемо погодитися із заявами урядовців про вигідність продовольчого ембарго України з боку Росії, зокрема міністра аграрної політики та продовольства, який заявив, що економічна війна зіграла на руку Україні: «Ми не особливо відчували, по суті справи, економічну війну, яку веде Росія проти України, її ембарго і наші відповідні санкції, оскільки наші поставки на російський ринок становили лише два відсотки всього аграрного експорту України» [9].

Значне скорочення обсягів експорту в РФ при практичній неможливості його нарощування у країни ЄС змушують уряд і бізнес шукати нові напрями реалізації продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції за кордон. У табл. 1 наведено основні країни-імпортери окремих видів продукції з України в першому півріччі 2016 р. (табл. 1).

По більшості позицій – це країни, що розвиваються: Китай, Індія, Єгипет, Грузія, Ірак, Казахстан. Причому в торгівлі з цими країнами віддається перевага продукції рослинництва. Продукція тваринництва реалізується на зовнішніх ринках україно важко. За низької платоспроможності вітчизняних домогосподарств при збереженні існуючої ситуації тваринництво як галузь сільського господарства не матиме стимулів до розвитку, насамперед молочне скотарство.

Висновки. Якщо відкинути політичні, військові, правові аспекти міжнародних відносин, а керуватися лише економічними аспектами, можна зробити такі висновки щодо зовнішньоекономічної діяльності нашої країни у сфері торгівлі продовольчими товарами та сільськогосподарською продукцією:

1. На світовому ринку протягом відносно короткого періоду з'явився новий суб'єкт – Україна, – який має величезні потенційні можливості нарощування обсягів виробництва та експорту продовольчих товарів і сільськогосподарської продукції. Володіючи багатьма суттєвими перевагами перед АПК насамперед розвинутих країн, які диктують умови функціонування цього ринку, він представляє велику загрозу їхнім виробникам аграрної продукції. Тому в них виникає потреба в нейтралізації можливостей цього нового суб'єкта.

Таблиця 1
Основні країни-імпортери української аграрної продукції
за I півріччя 2016 р., млн. доларів США

Країна	Обсяг	Країна	Обсяг
Пшениця		Кукурудза	
Єгипет	209,5	Китай	373,1
Індонезія	124,0	Єгипет	206,3
Бангладеш	122,1	Іспанія	204,0
Олія соняшникова		Яйця птиці	
Індія	53,3	ОАЕ	10,6
Китай	23,0	Ірак	6,5
Нідерланди	20,7	Катар	1,6
Насіння соняшнику		ВРХ, жива	
Португалія	7,2	Єгипет	9,2
Туреччина	5,9	Узбекистан	1,8
Німеччина	1,8	Азербайджан	0,6
Яловичина морожена		Цукор	
Казахстан	5,9	Румунія	10,3
Азербайджан	3,5	Казахстан	10,3
Грузія	0,9	Азербайджан	2,4
Мед натуральний		Шоколад	
Німеччина	13,1	Казахстан	8,0
США	5,7	Грузія	4,3
Польща	4,7	Білорусь	4,2
Масло вершкове		М'ясо птиці	
Грузія	2,2	Ірак	37,5
Марокко	1,3	Нідерланди	14,3
Єгипет	1,2	Єгипет	13,9
Сир			
Казахстан	4,5		
Молдова	2,9		
Єгипет	1,0		

Джерело: складено на основі джерела [4]

2. Агропромисловий комплекс України реально на сьогоднішній день є одним сектором економіки, здатним в сучасних економічних умовах динамічно розвиватися. Однак основне його слабе місце полягає в тому, що він розвивається в найбіднішій країні Європи. Місцеві домогосподарства не в змозі придбати у зв'язку з низькими доходами більшу частину виробленого продовольства і сільськогосподарської продукції. Тому вітчизняний АПК змушений її експортувати у великих масштабах. Це на даний час найбільш економічно розвинутий, але й одночасно найбільш уразливий сектор вітчизняної економіки. Якщо хтось має на меті завдати якомога болючішого удару українській економіці, його основний удар зосередиться на АПК. Підтвердженням вірності такого висновку є неодноразові санкції з боку Російської Федерації щодо імпорту до РФ продукції вітчизняного АПК упродовж останніх 15-20 років.

3. Політична ситуація в Україні на сьогоднішній день виявилася дуже невизначеною. З одного боку, країна докладає титанічних зусиль для того, щоб вийти з-під історичного впливу Росії, а з іншого, її не приймають до свого кола розвинутих європейські країни. Однак якщо в політичній сфері ситуацію аж ніяк не можна визнати однозначною, то в економічній, насамперед у сфері розвитку АПК, вона дуже однозначна: своїми діями як

Росія, так і розвинуті європейські країни і США свідомо руйнують українське сільське господарство і весь АПК. У цьому відношенні цілі Росії та західного світу співпадають. Вони разом витіснили нового потужного гравця на світовому агропродовольчому ринку на поле діяльності азійських та африканських країн. Це поле надзвичайно ризикове, адже в більшості наших сучасних торгових партнерів у сфері АПК склалася нестабільна соціально-економічна і політична ситуація.

4. Уряду нашої країни слід негайно значно збільшити зусилля в пошуку нових стабільних напрямів реалізації виробленої вітчизняним АПК продукції. Якщо цього не буде зроблено найближчим часом, Україні до числа інших криз додасться криза надвиробництва продовольства та сільськогосподарської продукції. Її ознаки вже проявляються в 2015 р. – на початку 2016 р. Основна причина полягає в тому, що при загальному скороченні у 2015 р. порівняно з попереднім роком валового виробництва продукції сільського господарства в постійних цінах 2010 р. на 5,2 відсотків, обсяг експорту в експортоорієнтованій економіці скоротився на 15,5 відсотків. Ці процеси продовжуються в першому півріччі 2016 р. Наступним етапом в розвитку ситуації на вітчизняному агропродовольчому ринку стане значне зниження середніх реалізаційних цін на багато видів продукції сільськогосподарських підприємств, а також дефляція на продовольчому ринку. Єдиним виходом з такої ситуації є інтенсифікація пошуку нових ринків збуту для вітчизняних агропродовольчих товарів.

Зміни в економічній поведінці вітчизняних сільськогосподарських підприємств повинні спрямовуватися на запровадження жорсткого режиму економії виробничих затрат, інтенсифікацію відносин з фірмами та організаціями, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, або на інтенсифікацію власної діяльності в цій сфері, адаптацію галузевої структури виробництва до нових економічних умов.

Література:

1. Головачова О.С. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі продукцією АПК / О.С. Головачова // Економіка та держава. – 2013. – №1. – С. 64-67.
2. Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки: монографія / Т.О. Зінчук. – Житомир: ДВНЗ «Житомирський агроєкологічний університет», 2008. – 384 с.
3. Кон'юнктура та перспективи світових аграрних ринків [текст]: монографія / І.М. Волкова, О.М. Варченко, В.Є. Давидович [та ін.]; за ред. Т.О. Зінчук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 670 с.
4. Купили-продали: якою їжею торгували з Україною в I півріччі // Режим доступу: <http://agravery.com/uk/posts/show/kupili-prodali-akou-izeu-torguvali-z-ukrainou-v-i-pivricci>
5. Мельник Т.М. Регуляторна зовнішньоекономічна політика у сфері АПК: вітчизняний і зарубіжний досвід / Т.М. Мельник, О.С. Головачова // Режим доступу: http://soskin.info/userfiles/file/2015/34_2_2015/Melnyk,Golovachova.pdf
6. Невічирні–2015. Як українські експортери використовували європейські квоти // Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/uk/pressroom?nid=20036>
7. Осташко Т.О. Перспективи та ризики у торгівлі сільськогосподарськими товарами з країнами Єдиного економічного простору / Т.О. Осташко // Економіка і прогнозування. – 2012. – №1. – С. 132-137.
8. Почему же экспорт Украины упал на 10% за первое полугодие 2016 года? // Режим доступу: <http://minprom.ua/news/214387.html>
9. Україні вигідне введене Росією продовольче ембарго – Павленко // Режим доступу: <http://uapress.info/uk/news/show/114513>

Петришин Л.П. Изменения в среде внешнеэкономической деятельности и их влияние на экономическое поведение сельскохозяйственных предприятий

Аннотация. В статье проведен анализ изменений во внешнеэкономической деятельности отечественного АПК и проведена оценка их влияния на экономическое поведение сельскохозяйственных предприятий. Установлено, что квоты на экспорт продукции в страны-члены ЕС, а также торговые санкции в отношении РФ и со стороны РФ ухудшают экономические условия развития аграрного бизнеса.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, внешнеэкономическая деятельность, экономическое поведение, квоты, санкции.

Petryshyn L.P. Changes in the foreign economic activity and their influence on the economic behaviour of agricultural enterprises

Summary. The article analyses the changes in the foreign economic activity of domestic agriculture and evaluates their impact on the economic behaviour of farmers. Established that the quota for exports to the EU member states, as well as trade sanctions on Russia and from Russia, worsen the economic conditions of the agricultural business.

Keywords: agricultural enterprises, foreign trade, economic behaviour, quotas sanctions.